



**ТИЖНЕВИК** REVUE HEBDOMADAIRE **TRIDENT**  
**UKRAINIENNE**

Число 38 (396) рік вид. IX. 22 жовтня 1933 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

*Париж, неділя, 22 жовтня 1933 р.*

Страшне лихоліття, руїна, жах і смерть, що їх принесли з собою на Україну московські окупанти, які свідомо й злочинно своєю політикою й своїм господарюванням до щенту виснажили багатий край наш і призвели до нечуваного голоду, загрози самому існуванню мільйонів нашого народу, гострим жалем пройняли серця українські на всіх просторах рідної землі і в широких світах на чужині. Хвиля обурення й гніву проти напасників охопила всіх земляків наших, де б вони не перебували, і об'єднала всі землі українські по-за межами совітського пекла і всіх земляків наших, на чужині, в розсіянні сушних, в однім почутті глибоким і могутнім.

Наслідком того була організація повсюди допомогових комітетів, виступи представників нашого уряду та громадських організацій на міжнародньому полі на захист тих, хто страждає й вмирає на поневоленій Україні, однодушні протести проти зайдів-окупантів. Тоді зродилася й ідея дати вияв зовнішній тим думкам і настроям, якими перейнялося наше громадянство повсюди, влаштуванням дня привселюдної жалоби і гніву. До цього навертав і той заклик, що його було свого часу надруковано на сторінках нашого тижневика («Тризуб» ч. 34—392 з 24. IX).

Неділю 29 жовтня обрав Український Громадський Комітет Рятунку України у Львові днем національної жалоби з приводу подій на Великій Україні. Головна Еміграційна Рада, приєднуючись до того, вирішила з свого боку оповістити день 29 жовтня днем жалоби і збірки на голодних на Україні.

Ми певні, що всі земляки наші, які знаходяться на чужині, подбають про те, щоб належним способом одзначити той день і засвідчити перед широким світом ті почуття горя і гніву, які сьогодні об'єднують нас без різниці територій, поглядів, напрямків, уподобань — в одну велику сім'ю.

День 29 жовтня — день привселюдної жалоби й всенароднього гніву!

---

## Листи до земляків

XXIV.

Пактоманія.

Чи знаєте ви, люде добрі, там по колхозах сидючи, яке у нас тут у Європі наймодніше слово?

На що хочете готовий побитися в заклад, що не відгадаєте! Думаєте, що «криза», «безробіття», «обезброєння», або «гітлеризм»? Нічого подібного!

Наймодніше слово у нас зараз є «пакт», а завів його у моду ніхто инший, як ваш-же Літвінов. Він тепер складає ці пакти цілими пачками та перепачковує їх до Москви на руки Сталінові.

Колись ролі цих двох добродіїв були инші. Сталін організовував «екси», грабував скарбові гроші, а Літвінов їх перепачковував закордон та міняв на безпечнішу валюту. Тоді йому не так щастило, як зараз. За такі конверсії доводилось йому і тюрми не раз зкоштувати. Тепер він має дипломатичну недоторкальність, все добро своє возить в дипломатичній валізі, і сам чорт йому не брат!

Успіх-же з цими пактами він має надзвичайний.

Кажуть, що сам князь з Монака звернувся до нього з пропозицією скласти «пакт неагресії»... на Монте-Карло. Старі спомини про колишню працю Сталіна-Літвінова і Ко що-до «ексів» міцно тримаються в пам'яті обережних людей. Це тільки новітні політики мало звертають уваги на те, що робилося і робиться тими руками, які вони так охоче і на вигляд щиро зтискають.

\* \* \*

Згадую собі, як ще недавно я радів, коли з доручення тихенького та мовчазного президента американського Куліджа його міністр Келог запропонував державам всього світу свій відомий проєкт всесвітнього миру й осуду війни та відмовлення назавжди від неї, як методи вирішення суперечок по-між народами.

Проєкт цей, відомий під назвою «пакта Келог-Бріана» був підписаний всіми державами, приєднався до нього і ССРСР.

Здавалося б, чого-ж ще більшого треба, щоби примара війни зникла з обр'ю людства. То-ж кожному відомо, що війна в сучасних умовах техніки збройної обертається в божевільну бойню і нищення людей в повному розквіті сил і здібностей. Майбутня війна, що має бути перенесеною у повітря, з систематичним уживанням хемичних засобів та грізних вибухових матеріалів з метою руйнування людських осель, є щось таке неймовірне, що остаточна її заборона мусіла б становити неперемінний моральний обов'язок усіх урядів та людських організацій.

Тим часом, все, що трапилося після підписання пакту Келога-Бріана, свідчило, що навіть цим, здавалось, так одностайно і з таким загальним захопленням прийнятим рішенням більше не в о ю в а т и, — справа не дійшла до кінця і все залишалося на старому місці. І першою подією, яка це підтвердила, був те-ж відомий пакт «неагресії» по-між ССРСР та його сусідами.

Дипломати, що його підготовляли, тішилися з свого успіху, а я дивувався, з чого вони власне радіють. Мабуть у них якось инше голова влаштована, як у мене. По моїй простій хліборобській логіці мусить бути так, що коли я відмовився від війни і поклявся її не уживати, то ніякої «агресії» ні я, ні мої сусіди, які те-ж зробили, виявляти не сміємо. Коли-ж ми підписуємо новий «пакт про неагресію», то виходить, що попередній для нас не мав ніякого значіння.

Але тоді зовсім природне спитати, чи має якесь значіння і цей другий. Може і він те-ж є тільки ні на що не гідний «клаптик паперу»?

\* \* \*

Ще більше сумнівів та здивовання викликає у мене сучасна «пактоманія», в центрі якої стоїть ССРСР.

Ви тільки подумайте! За один лише останній рік підписано: пакти з Францією, Італією, Польщею, Малою Антантою (Чехословачія, Югославія, Румунія) та всіми лімітрофами.

Не хоче, серед сусідів ССРСР, підписувати нового пакту тільки одна Японія. Вона каже, що для неї досить і пакту Келого-Бріана.

Зважте-ж тепер все це «пакто-будівництво» з погляду звичайного людського життєвого розуму. Всі перераховані вище країни вже підписали пакт Келого-Бріана. Польща, Румунія та лімітрофи підписали тако-ж спеціальний «пакт неагресії» з ССРСР. Тепер вони, з додатком Чехословачії та Югославії підписали новий пакт «неагресії». Правда, в цьому новому пакті є та новина, що в ньому визначено, хто власне повинен уважатися «нападником», себ-то тим, хто починає «агресію».

Припустимо, що це є крок вперед, хоч я з цього приводу тримаюся іншої думки. Я вважаю, що ніякими визначеннями всіх методів захваної агресії, коли до неї є воля та бажання, не передбачиш. Людська взагалі, а III-го Інтернаціоналу зокрема, винахідливість в цьому відношенні безмежна.

А коли це так, то чи не робить ця «пактоманія» вражіння, що начеб-то у людей нема іншої кориснішої праці, і вони бавляться собі пересправами та підписуванням паперів, в реальне значіння котрих вони самі не вірять. Я б нічого не мав проти такої забави, якби вона провадилась з метою та в надії когось обдурити. Але тепер годі і з цим! Нема дурних, бо ніхто не вірить в те, що «агресію» можливо вгамувати словами та що проти неї є дійсним захистом словесність ріжних «пактів».

Старі латиняне широким й одверто говорили: «si vis pacem, para bellum». Тепер всі тільки те роблять, що «parant pacem», але ніхто не може поручитися, щоб в наслідок цих старань та не прийшов би «bellum».

Ще не так давно московська «Правда» всі свої надії поклала на нову європейську війну. Цими днями «Ізвестия» писали знову про її неминучість, а Літвінов одночасово готує нові пакти, а Комінтерн в ударному порядку муштрує нові кадри революційних бандитів, що перетворюватимуть війну армій в громадську війну та в за-

гальну революцію, при чому ці кадри в першу чергу підуть в ті країни, що підписали три пакти про неагресію.

Треба-ж бути влячним за довір'я!

\* \* \*

Обридла мені до біса ця сама «пактоманія». Але тим часом в цьому загальному психозі є щось привабливе.

Мимоволі ця хвороба і тебе захоплює. І собі хочеться якісь «пакти» складати та виробляти. Але які?

Думав я думав і нарешті таки надумався. Складу я «пакт неагресії» по-між бабою Параскою та бабою Палажкою. Коли вони в старі часи, живучи по різних хатах та садибах, не могли утриматися разом на селі, то тепер, після перенесення їх до колхозу, їм без відповідного «пакту» не обійтись.

Одже і я віддам «свої п'ять» цій проклятушій пактоманії. Сподіваюся, що від мого пакту як не буде особливої користі, то не буде і тієї шкоди, яку причиняють пакти Літвінова.

Ото-ж, мої милі земляки, почекайте до ближчого «листа» і ви матимите свій «пакт неагресії».

St.-Jean de Maurienne.

15. X. 33.

**К. Ніко.**

---

## **Шматочки минулого**

### **XVII.**

Останній рік студентства. Брати Чаговці.

І тяжко, і радісно було тої осені виїжджати з Конотопщини до Києва. Тяжко, бо почувала душа моя, та так воно й виходило, що юнацтву моему та моїй легкодухості надходив кінець. А радісно тому, що на весні мусів я виходити на свій власний життєвий шлях...

І знову стукотять колеса під вагоном, і знову: Бахмач, Плиски, Крути, Ніжен, Носівка, Кобиша, Бобровиця, Заворичі, Бобрик, Бровари, а далі, ще перед Дарницею, заблищать по тім боці Дніпра золоті бані Лаврської дзвіниці та її церкви, а переїхавши білий залізничий міст, побачимо й Видубецький монастирь з синіми банями та довгими зірками на них.

Ох, і не дурниця-ж всі ці назви, особливо закордоном та майже за дві тисячі кілометрів. Не дурниця тако-ж і пост—Волинський, Жуляни, Боярка, Васильків, Мотовилівка, Фастів, Кожанка, Попельня, Бровки, Чернорудка. Козятин... та й у другу сторону від Фастова Устинівка і Біла Церква...

Мабуть тому, що не народився я поетом, здаються моїм вухам ці назви у рядки поставлені найкращими віршами. Та мабуть і не мені одному, а як буде читати колись оці рядки якийсь земляк, то й його чи не штовхнуть під серце ці назви маленьких станцій по«Московсько-Київо-Воронізькій» залізниці, обсажених навколо тополями, — що листячко їх завжди шелестить, щось нагадуючи, — з деревляним пероном, з зеленими діжечками, білими літерами позначеними М. К. В. ж. д., з «бухветами», де на прилавці стоїть карафка з горілкою та прикриті засидженою мухами кісією холодні пиріжки, круті яйця, оселедець, дуже политий оцтом, та ще, неначе залізна, «московська» ковбаса...

Дрібниці... але ці дрібниці були-ж шматочками України... Знову Мала Володимирська, знову моя кімната. Сидіти в ній було душно, бо ще палало над Київом літнє сонце... Вчитися було замало охоти, бо перед іспитами ще цілісінька зима...

Я більше писав, чи малював, чи дожидав на вулиці зустрічі з якоюсь гімназисткою, а як заводилися в кишені гроші, то йшов грати на біліярді.

Протягом цієї зими аж тричі мав я вже зароблені гроші: намалював копію «Української ночі» Куїнджі і продав її за три карбованці до книгарні Іогансона, та ще надрукував у «Кіевлянин» і два оповідання — найвних, сентиментальних. За одно одержав 47 карбованців, а за друге чи не 70, тоді здалося це забагато...

Коло біліярда зустрічався я з приятелями, хоч взагалі їх було у мене небагато. Мені подобалася самотність.

Борис Чериківський вже складав іспити на лікаря десь у Харкові. Аркадій Брояківський, не скінчивши гімназії, урядував далеко в Росії, в акцизі. Найчастіше бачився я з трьома студентами, хоч між нами було дуже мало спільного: Сашко Наливайко — зовсім зрусифікований, потім брати Олекса та Всеволод Чаговці.

Ці обидва були українці із всіми нашими добрими та злими прикметами... Обидва трохи кирпаті, здорові, раз-у-раз веселі. Походили вони з якоїсь незаможної родини, добре вчилися, були талановиті та й співаки не аби-які.

Як згадаю я ці дві постаті, то здаються вони мені подібними до тих двох синів, що пишеться про них у евангелії — одному батько звелів іти працювати до виноградника, він одповів «не хочу», але трохи згодом пішов. Другий-же відповівши «іду, тату», — зовсім не пішов.

Олекса про Україну ніколи й нічого не згадував але, як, бувало, прийде до мене на Малу Володимирську у садок, то розмовляє доброю українською мовою, або 'сидючи на лавочці та похилившись зтиха курниче:

Чи ти-ж мене вірно любиш,  
Козаче чорнявий,  
Чи жартуючи зі мною  
Тільки вводиш в славу...

А після встане, підведе голову та вже в повний голос продовжує:

Не жартую я з тобою . . .

Я йому дуже заздрів, бо його любила одна мила панночка, що дуже подобалася мені. Розмовляючи про це, Олекса здвигав плечима та відповідав:

— Ну, що-ж як вона мене любить, дякую їй, але як вона мені не подобається, то нехай вона й мила, і багата, а з нею жити не буду...

І справді, по скінченні університету взяв Олекса за себе дочку хоч і відомого діяча, професора Цитовича, але не багату.

Вийшов з нього добрий службовець, був він в Архангельську аж за начальника «Казенной Палаты», але як приїздив до Київа, то зараз-же на Дніпро, на човен, до гулянок, до українських співів його так і тягнуло.

Всеволод був філолог, учителював потім в жіночій Фундуклеївській гімназії. Цікавився українством, здається, щось і писав в цих справах. По скінченні університету я вже нічого про нього не чув, але якось, приїхавши з Севастополя у відпустку до Київа, пішов я до театру Бергонье, де відбувалася урочиста вистава пам'яті Котляревського. Трупа була пуд орудою вже постарілого, але цілком ще бадьорого Миколи Садовського. Здається, Заньковецька в-останнє виконувала роль Наталки.

Підняли завісу. Декорація убогої хати Терпелихи, але замість акторів сидів при столі Всеволод Чаговець і дуже докладно, дуже доброю мовою прочитав біографію Котляревського і як писалося Наталку Полтавку. Великими оплесками публіки було нагороджено читача. Після почалася вистава.

На другий чи на третій день по цій виставі довелось зустрінутися з Миколою Карповичем. Почали розмовляти про загальні українські справи.

— Ви кажете, що тепер бракує освічених українських діячів, — казав Садовський, — але помиляєтесь. Вони є... Наприклад, Всеволод Чаговець... Цей, знає наше мистецтво, нашу літературу і взагалі дуже цікавиться сучасним станом України. Його брат то чорт зна що — урядовець, а з Всеволода люде будуть... Ось побачите...

І за тих самих часів прочитав я у «Кіевской Мысли» доброго фельетона Вс. Чаговця — спомини, як вони родиною колись їхали кіньми, жидівською балагулою з Житомира до Київа. І сам подумав: А й справді, з цієї людини щось буде. Побачимо.

І побачав я мабуть вже за десять років якогось пана, що їхав на

візнику, у мелонику на потилиці, з довгою бородою, як у колишнього російського письменника Григоровича, що розділяється на дві половини, та ще з якимсь чудернацьким ціпком... Це був Всеволод Чаговець. Потім зустрілися ми й на вулиці... Він наче зрадив, сміявся, згадував колишнє студентське життя, але як розмова торкнулася України, то обличчя його, ніби, нахмарило...

— Эти глупости я уже давно оставиль...

Щось подібне до цього вимовив він ще й додавив:

— Теперь я журналисть....

Я не став йому доводити, що одно одному не перешкоджає, та більше слухав, ніж сам щось казав. І за короткий час зрозумів я, що вся душа Всеволода Чаговця змінилася. Його малесенький літературний талант здавався йому самому завеличезним, бажалося йому відігравати у Києві якусь надзвичайну роль, бажалося заробляти як мога більше грошей, а що-до України то ступив він на ту «малоросійську» стежку, по якій прямував уже Олександр Яблоновський. Далі нам уже не було про що розмовляти....

Виразно виявив себе Всеволод Чаговець за часів панування денікінців у Києві. Потім йому пощастило перед більшовиками кудись утекти, але як повернувся він до Києва, більшовики судили його за його антибільшовицьку діяльність. Він каюся на суді і виголосив велику промову, що комунізм є ідеал, до якого мусять усі прагнути, що сам він особисто прагнув до нього протягом усього життя, що колиб його виправдали то він ужив би всіх заходів, щоб поїхати до Парижу, впасти на вколюшки перед стіною комунарів, омити її своїми сльозами та засипати квітками...

«Суд» засудив його лише до публічної догани за минуле, надруковану в газетах, і Всеволод Чаговець залишився і надалі журналістом у Києві, пише виключно російською мовою й продовжує друкувати в вечірній київській газетці російською мовою «Вечерний Киев» фельетони, в яких прославляє всі заходи та міри сучасних окупантів України.

Відомо мені, що брат Олекса, десь далеко, помер своєю смертю, згадуючи Україну.

**Борис Лазаревський.**

---

### **3 міжнароднього життя.**

---

— Гаковий хрест у Середній Європі.

В Середній Європі залунали стріли. Поки що не військові, а — так мовити — цивільні, але і цього було досить, щоби глибоке занепокоєння обхопило подунайські країни, а за ними й великі європейські держави. Стріляв віденський гакенрейцер в австрійського канцлера, який, на справедливу думку гітлерівців, являється на сьогодні найбільшою перешкодою до злиття Австрії з Германією, чи — до опанування Австрії



місцевими націонал-соціалістами, що зрештою — те саме. Атенат, як відомо читачам з газет, не дав трагічних наслідків. Маленький канцлер, як встигла вже європейська преса ласкаво прозвати д-ра Дольфуса, натякаючи тим на його дуже невеликий зріст та веселе майже по дитячому обличчя, дістав до свого тіла дві кулі, але на щастя обидві вони лише легко поранили його, і він, зараз-же таки з санаторії, після перев'язки та першого огляду, повідомив по радіо Австрію і Європу, що залишає державний провід за собою і що всі справи вестимуться й надалі так само, як велися вони й до атенату.

В час, коли писано ці рядки, невідомі ще більші подробиці її умови цілої справи, які мають бути винайдені й проаналізовані судовим слідством. Невідомо тако-ж, чи будуть, інакше кажучи, чи можуть бути поставлені перед суд всі причетні до злочину люде, всі реальні, а особливо — моральні особини його. Бо-ж в політичних процесах, навіть коли вони переводяться на рідному ґрунті, дуже часто трапляється, що моральні причетні, хоч і які знані вони всім і кожному, все таки застаються офіційно по-за межами справи, а іноді — буває — мають сміливість і кондодсанцію своєю послати. Не знати, чи не станеться те саме й з австрійським атенатом. А в тім і без слідства і без його офіційно виявлених матеріялів ціла справа уже й зараз ясна, як світ, для цілої міжнародної опінії.

В Австрії, як відомо, на сьогодні маємо нескінчену завзяту боротьбу між двома фронтами: з одного боку, це — гітлерівці, які мають вказану вище мету, а саме перевести приєднання Австрії, під тою чи иншою формою, до складу третьої Германської імперії; з другого боку, це — всі інші політичні угруповання, починаючи з монархічних і суто-консервативних до соціял-демократії включно, які приєднання того зрікаються і борються проти нього. Гітлерівська сторона в країні, як здається, має успіхи, бо ліпше організована; вона суцільна, єдина й по військовому дисциплінована, а до того ще й од своїх братів з третьої імперії дістає допомогу людьми, матеріялом, проводом і мабуть таки — гроши. Антигітлерівський фронт складний і не в усьому погоджений; сила його, однак, полягає в тому, що він знайшов собі, в особі канцлера Дольфуса, місцевого вождя, чого бракує австрійським гітлерівцям. А цей вождь забезпечив за собою і за своїм фронтом могутність державного апарату, і називні — моральну допомогу міжнародної опінії і матеріяльну і дипломатичну допомогу великих європейських держав, які того австро-германського злиття настільки собі не бажають, що вважають його мало не *casus belli* — причиною до війни. Ще в пам'яті всіх поїздка д-ра Дольфуса до європейських столиць з цього приводу та його виступ в Женеві на асамблеї Ліги Націй, де він своєю промовою викликав захоплення й гарячі оплески в усіх, крім німців.

Дольфус — політик молодшої, післявоєнної формації, йому лише в цих днях минуло 41 рік. Син штирійського селянина, хоробрий старшина за часів війни, доктор Берлінського університета, він ще до свого канцлерства виявив себе тим, що чинно заспокоїв і організував гірське австрійське селянство, яке, під впливом аграрної кризи, готове було йти до Гітлера чи до большевиків, само не знало куди. Ставши канцлером (травень 1932 р.), Дольфус телеграфічно завірив германського товариша, тоді ще д-ра Брюїнга, як про це пагадує «Le Temps», що «новий уряд має на серці вестування і поглиблення інтильних і братерських взаємовідносин з Германською імперією». Германський канцлер одповів йому так само сердечно. Але не були ще до-гітлерівські часи, часи, коли ціла Австрія готова була відмовитися від своєї незалежності, аби стати частиною єдиної республіканської Німеччини. З приходом до влади Гітлера, змінилися обставини, змінилося і ставлення Австрії та її канцлера до Германії. Пригадати мрії про братнє з'єднання, відтворився колишній австрійський патріотизм, і на чолі його став Дольфус. Проти нього, стопроецентого німця і арійця, як проти зрадника і сепаратиста, гіт-

лсризм розпочав неспадну боротьбу. Не маючи можливости, як то сталося в Германії, в легальній, так мовити, спосіб (голосування до парламенту) перевести зміну державної форми в Австрії, гапенкрейцери взялися до змови та до терору. Три місяці тому ними були переведені атентати на Рінгелена та Штайдле, видатних учасників з фронту Дольфуса; пізніше так само вони підготували, але не виконали, бо були викриті, атентат на сучасного міністра Фрея. Тепер настала черга на самого Дольфуса. З цього приводу цитована вже повалена паризька газета дає своїм читачам таку ревеляцію.

Дольфус цілком був свідомий тої небезпеки, яка йому кожного дня загрожувала з боку гітлерівців. Бо-ж вони проголосили, що в жовтні місяці зорганізують Putsch — повстання, яке скине канцлера Дольфуса і забезпечить триумфальну перемогу гакового хреста в Австрії. Для того то і був зібраний та переведений до Мюнхену «австрійський лсгійон». Атентат проти канцлера, в тому немає сумніву, мав бути сигналом, сенсаційним початком тої терористичної акції, що належить до звичаїв нації (націонал-соціалістів).

Задумано було не зле, бо як пише з приводу атентату віденська «Neue Freie Presse», —

Не можна собі уявити, що сталося б в нашій країні, коли б куля злочинця мала своїм наслідком смерть, тоб-то коли б вона опинилася там, куди її було приямовано, а саме в серце канцлера. Яке безладдя, хаос несподіванок, і в ньому безсумнівна й неминуча інтервенція могутньої держави.

Тоб-то — Германії. Австро-германське злиття стало б доконаним фактом і повторилася б неначе знову ціла європейська трагедія перед 19-ма роками: атентат в Сараєві, карна експедиція до Сербії, а за нею — велика війна. Так оцінюють віденські стріли не лише в Австрії, а в цілій Середній Європі і навіть по-за її межами. Чи минула вже на цей раз небезпека? Не знати. Жовтень ще не скінчений, а звістки про жовтневі повстання торкаються немов-би не самої одної Австрії. Принаймні в сусідній з нею Чехословаччині так само поширені були чутки, що місцеві гітлерівці мають піби-то намір 28 жовтня, в день проголошення чехословацької незалежності, розпочати повстання в Судетських землях, одірвати їх од Чехословаччини й проголосити незалежною державою в союзі з Германією. Звичайно, ця справа тяжча за австрійську. Чехословаччина — упорядкована держава, населення її організоване, дисципліноване, перейняте республіканізмом і має випробованого вождя — президента Масарика. Але небезпека зостається небезпечною, її чехословацький уряд наперед уже, — може лише на кожному випадок, — взявся до рішучих заходів, а саме — заборонив партію німецьких націонал-соціалістів і роснуєтив близькі до них організації, як національний німецький союз і т. п. У боротьбі своїй уряд не сам: допомагає йому колосальна більшість населення, в тому числі й німецького. Так в день, коли писано ці рядки, опубліковано відозву цілого організованого судетсько-німецького селянства, в якій закликаються й інші німецькі верстви стати поруч з чехами у боротьбі за демократію і республіку проти нагидуваного з півночі німецького гакового хреста. Такі добрі наслідки дало щире демократичне урядування за відповідно малий період — бо-ж Чехословаччина існує всього лише явихось п'ятнадцять літ. А в тому, повторюємо, небезпека зостається небезпечною, бо жовтень ще не скінчений.

\* \* \*

В наведеній віденській справі є одна барвиста риса, яка могла б стати поучною для теоретиків і практиків расового націоналізму, та яка

повною мірою може бути оцінена нами, українцями. Віденський гаген-крейцер-агентачик зветься, як подають газети, Дертіл, прізвище чисто чеське, і написати його чеською латинкою треба — D r t i l . Не хочемо тим сказати, що він — чех. Він таки німець, але походження паявно мішаного, як то часто і раніше траплялося у Відні, де, між иншим, колись був стався такий випадок: на смерть побилися в парламенті два націоналісти, чеський та німецький, і чех той звався К р а у з е , а німець — С в о б о д а . Нічого в тому ненормального немає. В країнах з мішаним національним складом, в умовах вільної і примусової денаціоналізації та асиміляції, це явище цілком природне і ми це дуже добре знаємо на наших Півнах, де-яких Стороженках та інших. Люде мають право одходити від своєї національності і ставати в чужій шерехи, це діло їх совісти чи гріха. Але при чому тоді расовий націоналізм, де його чистота крові, що взагалі на цьому можна будувати? Мабуть таки нічого — крім заколотів на сьогодні і тяжкого похмілля на завтра.

Observer.

---

## Музей Визвольної Боротьби України

будує Український Дім у Празі

й закликас всіх українців до помічі й участі в ньому будуванні.

Дайте й ви свою цеглину! Пошліть свою пожертву! Не відкладайте! 1000 цеглин коштує 10 дол., 100 цеглин — 1 долар.

Жертвуйте всі, хто скільки може!

Імена всіх, і тих найменших, жертводавців Музей збереже Україні в своїх пам'ятних книгах. Хто дасть відразу або частинами на 1000 цеглин, буде записаний в окремії пам'ятній книзі фундаторів Українського Дому, а хто пожертвує 25 доларів буде записаний в золотій пам'ятній книзі добродіїв Музею Визвольної Боротьби України. Імена всіх жертводавців, що дадуть по 100 доларів будуть wpisani на окремії почесній стіні Українського Дому, а імена тих меценатів, що дадуть не менше, як 500 доларів будуть увіковічені золотими літерами на мармуровій таблиці при вході.

Жертвуйте всі, хто скільки може!

Звіти про пожертви Музей друкуює й розсилає окремо. Про всі нові пожертви раз-у-раз друкуює «Український Тиждень» у Празі. Крім того, про всі пожертви з різних держав буде звіт у місцевій пресі кожної країни.

Гроші слати на адресу п. директора Музею ВБУ: Prof. Antonovuc Praha-Nusle 245. Czechoslovakia.

Увага: Замість листа можна використати цей витинок з нашого часопису.

До Музею Визвольної Боротьби України в Празі.

Разом із цим надсилаю (сма)..... на Український Дім для Музею . (сума)

Підпис: .....

(ім'я та прізвище або назва установи).

Адреса .....

---

# Хроніка

## 3 життя укр. еміграції.

### З Чехословаччини.

— Комітет допомоги голодуючій Україні. Ще в липні місяці с. р., під впливом страшних вістей про голод, які надходили з Великої України, Український Жіночий Союз в Празі вирішив приступити до справи допомоги вигибаючому населенню нашої батьківщини.

Для організації цієї справи на широких громадських підставах, було вирішено розіслати від імені Союзу відозву про необхідність приступити до акції допомоги голодним на Україні до всіх українських жіночих товариств як в Європі, так і в Америці, й рівночасно скликати представників усіх, без розділу напрямків і політичних переконань, громадських і культурних українських організацій в Празі, а також і деяких окремих осіб. На перних зборах, де було присутньо коло 40 організацій, було утворено «Комітет представників українських організацій в ЧСР для допомоги голодним в Україні» й обрано тимчасову управу цього Комітету в складі: О. Бочковський (голова), І. Мірний (скарбник), М. Феденкова (секретар) і члени: Б. Гомзин, Гр. Омельченко, І. Паливода, С. Русова. Управі було доручено виробити план діяльності Комітету. Слідуючі загальні збори Комітету схвалили представлений план і обрали постійну управу в складі: І. Бочковський (голова), члени: Д. Антончук, А. Галька, Б. Гомзин, Ю. Добриловський, Н. Дорошенкова, В. Меринда, З. Мірна, Г. Омельченко, І. Паливода й М. Феденкова.

Одною з перших постанов Комі-

тету була постановою про самооподаткування організації і окремих осіб певним грошовим податком, кошти від якого мали б іти передусім на переведення своєчасної й правдивої інформації про страшний стан на Великій Україні і для пропаганди серед чужинців акції Комітету. З акції Комітету не виключалася тако-ж можливість переведення й матеріальної допомоги персональної в Україні у випадках наглої потреби.

До акції Комітету закликалися широким українське громадянство, з пропозицією творити по містах свого перебування філії Комітету.

З огляду на те, що рівночасно з утворенням Комітету допомоги голодними в Україні в Празі утворився такий-же Комітет у Львові, празький Комітет, для координації своєї діяльності, негайно-ж вступив з ним в контакт. Далі такий-же контакт було встановлено і з Буковинським Комітетом в Чернівцях, і з брюссельським у Бельгії.

Утворені Комітети мали своїм завданням вплинути на світову опінію, розбудити її з байдужого ставлення до трагедії українського народу й спонукати Старий і Новий Світ виступити на захист проти злуцань над українським народом і подати йому матеріальну й моральну допомогу.

З огляду на таку мету празький Комітет зайнявся передусім інформуванням чеського громадянства про стан річей в Україні. Для цього Комітетом вишукуються чеською мовою (периодично) комунікати. Далі приступлено до видавання брошури, те-ж чеською мовою, про впадомірність політики винищення Москвою українського народу. Для інформації українського гро-

мадянства, для притягнення його до участі в праці Комітету, для спонування до пожертв випускаються комунікати українською мовою.

В порозумінні з львівським Комітетом, робляться підготування для влаштування 29 жовтня с. р. прилюдного віча для пропаганди справи допомоги голодним та служби Божої за померлих в Україні від голоду.

Визнаючи особливу важливість праці Львівського Комітету, що працює на власних теренах, як організація красава, пражський Комітет з власної ініціативи підпорядкувався львівському Комітету в справах, які мають всеукраїнське значіння.

Дальній координації праці пражського Комітету як з львівським, так і з буковинським сприяла та подія, що до Праги з цією метою завітали парламентарні послы з Галичини (п. М. Рудницька та п. З. Пеленський) та з Буковини (сенатор Залозецький та посол Ю. Сербинок), які відбули перед цим подорож в справах голодової акції до Женевы, Лондону й Парижу.

Українське громадянство в Празі вітало дорогих гостей широкими сходами, улаштованими «Союзом Українських Журналістів і Письменників на чужині». На сходинах було вислухано доповіді п. посла Ю. Сербинока про становище українців в Румунії та про його вражіння з подорожі в справі голодової акції до Лондону й Парижа та про пертрактації в цій самій справі в Женеві, підготовані спершу пп. О. Шульгиним та М. Ливицьким. Посолка пані М. Рудницька виступила з доповіддю про свою діяльність, голов-но в Женеві, про ті заходи, які були вжиті для винесення справи допомоги голодним в Україні на розгляд Ліги Націй.

Крім сходин, улаштованих Союзом Журналістів, з послами відбулися наради Комітету в справах допомогової акції загибаючій Україні. Було по можливості встановлено план діяльності всіх Комітетів на будуче, було розподілено між Комітетами ряд функ-

цій, які має кожний, згідно з загальним планом, переважно виконувати.

В тій-же справі відвідала п. посолка М. Рудницька, разом з головою Українського Жіночого Союзу в Празі З. Мірною, знану чеську діячку, сенаторку п. Ф. Плагінкову для поінформування її про голодову акцію Комітетів та підтримку цілої акції з боку Об'єднаного Комітету Міжнародних Жіночих Організацій в Женеві. Пані сенаторка з свого боку поставилася до розпочатої акції з співчуттям, обіцяючи й свою допомогу.

Одвідала тако-ж посолка М. Рудницька збори Українського Жіночого Союзу при участі й членів Укр. Нац. Жін. Ради на чолі з головою п. С. Русовою, де інформувала членів Союзу про вирішення українського жіноцтва в Галичині скликати Всеукраїнський Жіночий З'їзд в 1934 р., себ-то в 50-тиліття від дня повстання в Галичині, з ініціативи Н. Кобринської, першого українського жіночого товариства, й запросила українське жіноцтво в Празі взяти участь в цьому з'їзді.

— Анкета в справі Українського Дому в Празі. Т-во Музей Визвольної Боротьби України» розпочало й провадить акцію, завданням якої є збудовання Українського Дому в Празі. Український Дім має не тільки послужити гідним приміщенням для пам'яток нашої визвольної боротьби, а стати тако-ж національно-культурним осередком, що репрезентуватиме українське життя й працю на чужині. Акція для збудовання Українського Дому засновала на жертвених зусиллях усього українського громадянства й уже від початку позначилася значним успіхом.

Для популяризації цієї справи та для її як найліпшого налагодження на всіх українських землях і серед еміграції було рішено перевести, серед українських та окремих діячів, спеціальну анкету. Ця анкета має як найповніше відбити погляди нашого громадян-

ства на справу Українського Дому — на його потребу, значіння та вагу, а тако-ж на способи здійснення. До участі в анкеті може зголоситися кожний доброї волі член народу. Анкетний матеріял у міру потреби може бути використаний для публікації.

Подаючи це до загального відому, Управа Т-ва просить укр. організації, установи й окремих діячів ласкаво взяти участь у наміченій анкеті й висловити свої думки та побажання що-до Українського Дому в Празі, а разом з цим подати цінні поради в справі найдоцільнішого здійснення наміченого завдання, зокрема-ж — що-до організації збіркової акції та всенародньої участі в ній.

Відповіді просять надсилати, по можливості небавом, на адресу Музею Визвольної Боротиби: Ukrajinske Muzeum Praha-Zizkov, Karlova 14. Cehoslovakia.

— Студії української історії та української мови. 7 жовтня с. р. при Українській Господарській Академії в Подєбрадах відбулося офіційне відкриття трьохсеместрових Курсів Українознавства позаочною метою. Протягом першого семестру висилатимуться студентам лекції з історії України та української мови. В наступних семестрах буде дано лекції з української культури, української літератури, фізичної географії України, економічної географії України, історії українського громадського руху в ХХ ст. та націоналії. В справах курсів зголосуватися на адресу: Ukrajinska hospodarska Akademie. Poddebrady. Tchecoslovaquie.

### **Голод на Україні.**

День жалоби і гніву.  
Заклик Українського  
Громадського Комітету  
Рятунку України у  
Львові.

Український Громадський Комітет Рятунку України у Львові визначив день 29 жовтня с. р. днем національної жалоби з приводу подій на Великій Україні.

Цього дня в усіх церквах на українських землях у Польщі

відбудуться богослуження з проповідями, в більших міських осередках віча, де їх ще не було, а у всіх місцевостях краю збори і сходини людности в читалинях Просвіти та інших організаціях, на яких будуть виголошені реферати про положення на Великій Україні і ухвалені відповідні резолюції проти поневолення, рабунку й виголоджування України большевицькою Москвою. День національної жалоби українське населення має провести в пості, а в церквах, як тако-ж на вічах, зборах і сходах скласти добровільні датки на організацію акції допомоги голодаючим на Україні.

Складки для самих голодаючих будуть розписані пізніше.

Конечним є, щоб до цього дня національної жалоби пидлучилось українське населення на інших українських землях по-за більшевією (в Румунії, Чехословаччині), а тако-ж українська еміграція в Європі, Сполучених Державах Америки і в Канаді.

\* \* \*

— Обіжник Головної Еміграційної Ради. Президія Головної Еміграційної Ради вирішила з свого боку оповістити день 29. X. днем жалоби і збірки на голодних на Україні. В цьому дусі вислала вона обіжники всім своїм організаціям, а саме: Українському Центральному Комітетові в Польщі, Українському Об'єднанню в ЧСР., Громадам в Болгарії, Югославії, Туреччині, Бельгії та Люксембурзі і Союзові Українських Емігрантських Організацій у Франції.

— Обіжник Генеральної Ради Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції до всіх Громад і Просвіт Союзу. Одним повідомляємо, що Головна Еміграційна Рада солідарно з Українським Громадським Комітетом Рятунку України у Львові визначила день 29-го жовтня днем національної жалоби і збірки на голодних на Україні. Генеральна

Рада прохас всі організації Союзу перевести організацію згаданого дня і не відмовити потім про перебіг його повідомити Ген. Раду.

— У права Т-ва б. Воєнків Армії УНР у Франції, вважаючи, що перед лицем страшного нещастя, що спіткало нашу батьківщину, всі українці, що належать до різних організацій, повинні одноставно й однодушно реагувати проти організованого ворогами винищення нашого народу, приєднується до постанови цивільних громадських організацій, що-до визначення дня 29 жовтня днем жалоби національної та збірли на голодних на Україні, і тому пропонує всім зв'язковим та угодновачним Т-ва прийняти участь в організації згаданого дня на місцях.

#### Українка в бельгійській пресі.

«Л'авенір дю Люксембур» з 2. VIII та інші часописи подають інформацію «Офінора» про новий розподіл України московським соціалістичним урядом.

«Ли Провенс» ч. 6. VIII та інші подають інформацію «Офінора» про протест українських соціалістичних партій проти організації більшовиками голоду в Україні.

«Ли Провенс», Монс, 7. VIII містить дві статейки Українського Пресового Бюро в Парижі — «Пересяк Москви» та «Голод в Україні», і три інформації того-ж бюро про нові процеси в Україні, про річний з'їзд «Центросоюзу» у Львові, та, крім того, більшу замітку про самогубство Скрипника. Це-ж число містить далі інформації «Офінора» про розстріл ПТУ українця Любинського, трагічну смерть Скрипника, маніфест Союзу Українських Письменників і Журналістів на чужині та інше.

«Ли Провенс», Монс, з 10. VIII за підписом Лейзенуд'а подас велику статтю — «З минулих постатей: Іван Мазепа». Автор подас гарний життєпис нашого гетьмана й славному сторінку історію України — її боротьби під

проводом гетьмана Мазепа за волю й незалежність. В передмові автор тако-ж згадує про новітню добу незалежності України — існування Української Народньої Республіки під проводом С. Петлюри — та про сучасне поневолення України.

#### Некрологи.

† Кость Лоський, проф. Українського Університету в Празі, б. проректор в р. 1929-30, б. декан правничого факультету, б. голова Укр. Правничого Т-ва в ЧСР й т. д. упокоївся 14 жовтня с. р. Похорон відбувся на Ольшанському кладовищі в Празі 18 жовтня.

† Д-р Віктор Пієничевський, проф. Братиславського університету, видатний журналіст, б. редактор і видавець «Волі» у Відні — помер в Братиславі. Похорон відбувся 11 жовтня с. р.

† Инж. Микола Горбенко. 22 травня с. р. трагічно закінчив своє життя в Лондоні інж. Микола Горбенко.

Покійний був урядовцем Української Дипломатичної Місії в Лондоні. Вчився в Петербурзькій політехніці і був одним з основоположників Української Громади при ній.

Підчас революції покійний перебував на півночі в службових справах, і був мобілізований північним урядом Чайковського, а після ліквідації цього уряду — переїхав до Лондону. В Лондоні М. Горбенко був приділений урядовцем до Української Місії.

По ліквідації Місії сильно бідував, і щоб удержати свою родину не цурався ніякої роботи. Покійний в роках 1922-26, поміж тяжкою працею, дописував тако-ж до віденських, празьких і львівських українських видань.

Дуже працьовитий, завжди веселий і дотепний, М. Горбенко користався симпатією всіх своїх товаришів. Він не мав смаку до політики, але йому ніколи не бракло ні твердості, ні послідовності.

Хай чужа земля буде йому пером!

К.

## Нові книжки й журнали.

— Bulletin du Bureau de Presse ukrainien, No 131, 28 sept. 1933. Присвячений цілковитого голодові в Україні. Подас всі відомості про голод, які були в останній час у світовій пресі або в українській.

— Відозва в справі голоду в Україні, випущена французькою, німецькою й українською мовами — українською робітничою соціал-демократичною, українською соціал-демократичною й українською радикально-соціалістичною партіями.

— Господарський Бюлетень. Журнал Комісії при Союзі Організації Інженерів України на Еміграції для засновання української кредитової установи, ч. 1, 15 жовтня 1933, Париж. Літографований журнал в друкованій обгортці, акуратно виданий. Комісія присвячує свій журнал головно справі засновання на еміграції української кредитової установи.

— Biuletyn Polsko-Ukraiński, ч. 24 з 15 жовтня с.р., в річницю видання. Приносить це ілюстроване число шерег статей і заміток, цікавих як для поляків, так і для українців. Зміст числа — редакційна стаття: Після самбірського процесу, п. Л. Васілевського — «Wnioski konjunkturalne», п. С. Лося — Українці на шпальтах Польсько-Українського Бюлетеня, п. К. Симонолевича — Українські еха віденської відсічі, хроніка й т. д.

— La Femme Slave, NNo 1-2, août-septembre 1933. Prague. В передній статті вияснює свої завдання й потім подас біографії видатних слов'янських жінок, в тім числі української сенаторки пані Олени Кисілевської.

— Le problème du Caucase. Mir-Yacoub, dr en droit. Paris, Librairie Orientale et Américaine G.-P. Maisonneuve. Prix 20 frs. Книга ця Мір-Якуб бей, видатного азербейджанського діяча, с значним вкладом в європейську літературу в питанні не лише кавказької проблеми, яку автор детально й авторитетно представляє, але і в загальному питанні національної проблеми на Сході Європи, що трактується у вступній частині книги. Своім змістом і виглядом книга цілком заслуговує на повний успіх і у західно-європейській публіки, і у тих національностей, що з Кавказом разом перебувають у московській неволі.

---

## Зміст.

---

Париж, неділя, 22 жовтня 1933 року — ст. 1. К. Ніко. Листи до земляків, XXIV — ст. 2. Борис Лазаревський. Шматочки минулого, XVII — ст. 5. Observer. З міжнароднього життя — ст. 8. Хроніка. З життя української еміграції: В Чехословаччині — ст. 12. Голод на Україні — ст. 14. Українка в бельгійській пресі — ст. 15. Некрологи — ст. 15.

---

**Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V**  
**Tél. Danton 80-03.**

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.